

DISSERTATIONES

A VÁDDAL SZEMBENI ELVÁRÁSOK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK GYAKORLATÁBAN

Czédli-Deák Andrea*

1. Bevezető gondolatok és felvetések

A tisztességes eljáráshoz való jog egyik alappillére, az igazságos tárgyalás lefolytatása nem egyenértékű a döntés mindenkori igazságosságának a biztosításával; az erre való törekvés – az eljárási garanciák megteremtése révén – ugyanakkor az anyagi igazság érvényre jutását szolgálja.¹ Magától értetődő, hogy az eljárási tisztesség szellemiségének az olyan büntetőeljárás felelhet meg, amelyben a terhelt már a bírósági eljárás kezdetén tisztában van azzal, hogy pontosan mivel vádolja a vádhatóság, és a bíróság ennek alapján milyen körben folytatja le a bizonyítást. Ezen elváráshoz kapcsolódik szervesen a védelemhez való jog garantálása, amely a védekezés széleskörű lehetőségének az érvényesülését mozdítja elő.² Az előbbi követelmények az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjaiban rögzített kritériumokban is tükröződnek, miszerint

„minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy a legrövidebb időn belül tájékoztatásuk olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól, valamint, hogy rendelkeznek a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel.”³

* PhD hallgató, DE MGDJ; bíró, Szegedi Járásbíróság.

¹ Czine Ágnes: *A tisztességes bírósági eljárás. Audiatur et altera pars.* Budapest, HVG ORAC, 2020. 174–175.

² Nagy Anita: Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata (I. rész). *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXVIII. (2010) 349.

³ Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pont.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) joggyakorlata világossá teszi, hogy a vádiratnak a büntetőeljárás egészére kiható, meghatározó szerepe van; ezzel összhangban az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdésében nevesített minimumjogok szerepe abban áll, hogy a terhelt elkerülje a bizonytalanságot, amivel a bűnösség kérdésében való döntésig szembe kell néznie.⁴ A vádtól eltérő, határozathirdetéskor megismert, merőben más ítéleti minősítés komoly aggályokat vethet fel, hiszen a meglepetésszerűen megismert új minősítés vonatkozásában a vádlottnak érdemi védekezésre, különösen a jogi érvek, ellenérvek kifejtésére előzetesen nincsen lehetősége.⁵ A tisztességes eljárás követelményéből adódóan az ügyész felelőssége is, hogy a vádiratban és a végindítványban előadott tényállás a vád tárgyát illetően ne különbözzék, amelyet feltételez a bizonyítás eredményének folyamatos nyomon követése és a vád szükség szerinti módosítása.⁶ Ezen felvetéseket az ítélező tevékenységre vetítve kérdésként merül fel, hogy az Egyezményben deklarált, vádat érintő elvárások miként ültethetők át a bírói gyakorlatba. Az EJEB erre vonatkozó esetjoga többek között a vád ténybeli alapjainak és jogi minősítésének a megismeréséhez, illetve ezek változása esetén az erről való tájékoztatáshoz fűződő jognak az érvényesítését tartja kiemelt jelentőségűnek. A Fenyvesi–Herke–Tremmel szerzők szerint a bíró akkor jár el helyesen, ha – ennek felmerülésekor – nemcsak a tárgyalás előkészítése során, de a tárgyaláson is egy ún. közbenső végzést hoz a vádtól eltérő minősülés lehetőségéről.⁷

Kadlót Erzsébet a vádelvhez köthető, a tettazonosság problematikáját elemző tanulmányában számos jogeseten keresztül példázza, hogy az EJEB 2008-évig terjedő gyakorlata ellentmondásokkal tarkított és ingadozó volt a vád tartalmának megismerhetőségére vonatkozó követelményrendszer tekintetében, amelyből adódóan alapvetően két irányvonal rajzolódott ki. Az egyik megközelítés elegendőnek tartotta a vádbeli eseménysor büntetőjogilag releváns szegmensének leírását, a terhelt cselekvőségének mikénti megvalósulására fókuszálva (materiális tettfogalom), a másik ellenben az aktuális jogi minősítés alá rendelt történések láncolatából felépülő cselekményként értelmezte a vádlott személyére konkretizált elkövetési magatartást, amely a mindenkori minősítéssel együtt képezi a vád tárgyát (legális tettfogalom). Míg bizonyos döntésekben az EJEB a materiális tettfogalomnak engedett teret, több ügyben indokolását inkább a legális tettfogalom köré építette fel, fokozottabb jelentőséget tulajdonítva a terhelti cselekvőség jogi minősítésének.⁸ Ebből következően nem alakult ki egységes álláspont a tekintetben, hogy az eljárás tisztességes voltának megállapításához elegendő-e a terhelt szemszögéből valamely konkrét jogi minősítés alá rendelt tények és azok

⁴ Tudor Osoianu – Dinu Ostavciuc: Indictment and Accusation Submission. *Scientific Annals of the Stefan cel Mare Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova*, 2021/13. 37–38. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5069204>

⁵ Czédli-Deák Andrea: A vád törvényessége az elmélet és a gyakorlat tükrében. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2. 21.

⁶ Bócz Endre: Valóban a vád törvényességének fogalma volt a tisztázatlan? *Magyar Jog*, 2008/5. 261.

⁷ Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2004. 504.

⁸ Kadlót Erzsébet: A tettazonosság – az azonos tett – a vádelv eltérő relációkban. *Magyar Jog*, 2008/10. 650–653.

változásának tudata, vagy azt le kell, hogy kövesse a megváltozott jogi minősítés megismerésének folyamatos lehetősége.⁹

A hivatkozott tanulmány publikálása óta eltelt több mint 15 év kellően hosszú idő ahhoz, hogy a gyakorlat alakulása ismételten vizsgálható legyen, különös tekintettel arra, hogy e tárgykörben a témát átfogóan elemző mű azóta sem született. Mindez magával hozza jelen publikáció fő kérdését, vagyis, hogy egységesedett-e az EJEB ítékezésének két irányvonala, és létezik-e már egy olyan iránytűként szolgáló, egyetlen eltérő esettel sem gyengített sziklaszilárd gyakorlat, amely orientáló jellegű a tagállami bíróságok számára. Mindennek megválaszolásához a rendelkezésre álló szakirodalmat háttéranyagként kezelve, törekedtem a feldolgozott jogeseteket szintetizálni, kiemelve belőlük a kutatás megalapozásához szükséges főbb szempontokat. A kutatási tevékenység fókuszpontja az EJEB elmúlt másfél évtizedes esetjogában fellelhető releváns ügyek összegyűjtésére, azok elemzésére és rendszerezésére, valamint a korábbi ügyek „*ratio decidendi*”-jével való összevetésére helyeződött a HUDOC adatbázisban lefolytatott keresés segítségével. Az ügyválogatást a 2009-2024. évek közötti ügyeknek az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjaira tekintettel elvégzett szűkítésével folytattam le. A 2011. évben meghozott, magyar kötődésű és magyar nyelven is közzétett *Block v. Hungary* ügyön kívül,¹⁰ a keresés angol, német és spanyol nyelven 15 idegen nyelvű határozatot eredményezett, melyekből végül összesen 12 bizonyult érdemben a témához köthetőnek. Ez a 12 jogeset – figyelembe véve az összehasonlítás alapját képező művekben felhívott ügyeket, valamint az általam feldolgozott esetekben rögzített gyakorlat irányát – elegendő ahhoz, hogy a feltett kérdésre adekvát válasz legyen adható.¹¹

2. Az EJEB 2008. évig terjedő gyakorlatának releváns esetjoga

A vád tárgyának kellően pontos meghatározottságára a *Mattoccia v. Italy* ügyben hozott ítélet hívta fel elsők között a figyelmet.¹² A kérelmezővel szemben egy fogyatékkal élő gyermek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt emeltek vádat. Az elsőfokú ítélet a vádtól eltérő elkövetési helyet és időt állapított meg, amelyre tekintettel a vádlott a fellebbezési tárgyaláson utóbb elutasított bizonyítási indítványt terjesztett elő. Ennek kapcsán kifejtette az EJEB, hogy a vádelv sérelme nélkül lehetőség van a tettazonosság keretein belül eltérő elkövetési hely és időpont megállapítására, azonban, ha ennek relevanciája van a védekezés szempontjából, biztosítani kell a változás érdemben való vitatását. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét a döntés végül részben a vádirati tényállás homályos pontjainak tisztázatlanságára és a vád in-

⁹ Ez a kettősség Tóth Mihály e tárgykört is érintő monográfiájában szintén nyomon követhető. Tóth Mihály: *A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítékezés tükrében*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2001. 68–72.

¹⁰ *Block v. Hungary*, no. 56282/09., 2011. január 25-i ítélet.

¹¹ Valamennyi hivatkozott ügy a HUDOC adatbázisban egyszerűen fellelhető a kérelmezett nevére vagy az ügyszámra való szűkítéssel, így a tanulmány külön nem rögzíti az egyes jogesetek elérési útvonalat. (<https://hudoc.echr.coe.int>)

¹² *Mattoccia v. Italy*, no. 23969/94., 2000. július 25-i ítélet.

dokainak ismételt változtatásaira alapította.¹³ Az EJEB kinyilvánította, hogy a vádról való tájékoztatás csak akkor lehet megfelelő, ha az nem pusztán annak okát, vagyis a vád tárgyává tett tényeket tartalmazza, hanem egyaránt képes eligazítást adni azok jogi minőségéről, azaz a vád természetéről. Jóllehet a részletes tájékoztatásnyújtás követelményének fokmérője az adott ügy sajátosságaitól függően változhat, a terhelt számára mindig biztosítani kell a szükséges tájékoztatást ahhoz, hogy védekezése hatékony előkészítése érdekében teljességében megérthesse, hogy mivel vádolják. Lényeges ezért, hogy a vád tartalmazza a tárgyává tett valamennyi bűncselekmény felsorolását, az elkövetés helyét és idejét, a sértett nevét, valamint a büntető törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseit.¹⁴ Hovatovább az EJEB azt is elvárásaként fogalmazta meg, hogy a terhelt folyamatosan tájékoztatni szükséges a vád megváltozott indokairól. A részletes tájékoztatás követelményének való megfelelés mindig esetfüggő, az a hatékony védelemhez való jog biztosítottságának fényében értékelhető.¹⁵

A *Steel and Others v. United Kingdom* ügyben a kérelmezők azt kifogásolták, hogy a részükre megküldött vádirat hiányos információkat tartalmazott, mivel a terheltre rótt „közrend megsértése” fogalom túl általános meghatározást takart, így módon sértette az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) pontjában foglaltakat.¹⁶ Az EJEB leszögezte, hogy az egyik kérelmező vonatkozásában – aki a skót hófajd vadászataival szembeni tiltakozó tüntetésen útelzárást kísérelt meg végrehajtani – „másokat zaklató, nyugtalanító, illetve aggasztó, fenyegető, sértő és bántó magatartás tanúsítása” miatt emeltek vádat. A másik tüntető esetében – aki egy autópálya meghosszabbítása ellen szervezett tüntetés alkalmával a földmunkát oly módon akadályozta, hogy felmászott egy markológép kotrólapátjába – a vád tárgyát „közrend megsértése miatti magatartás” képezte. Az EJEB arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vádlottak tisztában voltak a vád tárgyával, mivel a részükre kézbesített vádirat tartalmazott minden olyan információt, amely lehetővé tette a védekezés gyakorlását, így módon az Egyezmény felhívott pontjának megsértését nem állapította meg.¹⁷ A tényállás kellő mértékben való meghatározottsága (a vád konkrétsága) körében tehát elfogadta a sérelmezett ítéletben annak rögzítését, hogy a cselekmény tényállási elemeként a bíróság bővebb kifejtés nélkül csak a közrend megsértésére hivatkozott.¹⁸

A *Chichlian and Ekindijan v. France* ügyben az EJEB felhívta a figyelmet arra, hogy a hatékony védelemhez való jog akkor érvényesülhet,¹⁹ ha a vádlott nemcsak a terhére rótt tényekről, azaz a vád okáról értesül, hanem tisztában van a tények jogi

¹³ Tóth i. m. 71–72.

¹⁴ Kristina Petrova: *The Right to Information on the Nature and Cause of the Accusation and the Defendant's Right to Prepare its Defense under Article 6 of the ECHR. Justinianus Primus Law Review*, vol. 11, Special Issue, 2020. 3.

¹⁵ Kadlót i. m. 652.

¹⁶ *Steel and Others v. United Kingdom*, no. 68416/01., 1998. szeptember 23-i ítélet.

¹⁷ Tóth i. m. 68.

¹⁸ Kadlót i. m. 652.

¹⁹ *Chichlian and Ekindijan v. France*, Series A no. 162-B, 1989. november 28-i ítélet.

megítélésével, illetve a minősítés megváltozásával is.²⁰ A Van der Tang v. Spain ügyben hozott döntés kimondta, hogy a tényállás változatlansága mellett kívánalom a jogi minősítés változásának jelzése,²¹ ha a terheltet újabb bűncselekménnyel is megvádolják.²² A Pélissier and Sassi v. France ügy tovább részletezte a vád megismeréséhez fűződő jog követelményeit.²³ A kérelmezőkkel szemben csódbüntett miatt indult büntetőeljárás, melyben az elsőfokú bíróság a vádlottakat az ellenük emelt vád alól arra tekintettel mentette fel, hogy nem lehetett megállapítani, valóban ügyvezetői voltak-e az inkriminált társaságnak. A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság érvelését a tekintetben, hogy hiányzott a vádlottak speciális alanyiséga, mindazonáltal bűnösségüket bűnrészesi magatartásban megállapíthatónak látta. A kérelmezők kifogásának lényege szerint a cselekmény eltérő minősítése kontradiktórius tárgyalás hiányában történt. Az EJEB érvelését azzal vezette fel, hogy az ügyészség csódbüntett tettesi alakzata miatt kezdeményezte a büntetőjogi felelősségre vonást, és nem merült fel adat a részességre vonatkozóan.²⁴ Rámutatott továbbá arra, hogy bár a másodfokú bíróság jogszerűen élt az átminősítés lehetőségével, a kérelmezőknek biztosítani kellett volna, hogy a védelemhez való jogukat a szükséges időn belül, ténylegesen és hatékony módon érvényesíthessék,²⁵ hiszen ez esetben az alapbűncselekmény cáfolatára hivatott eszközöktől eltérő, immáron az új minősítéshez igazodó eszközt is választhattak volna. Az iratokból kitűnően a kérelmezőknek azonban nem volt lehetőségük arra, hogy az újabb minősítéshez képest megszervezzék védelmüket, kizárólag a másodfokú ítéletből, megkésve szereztek tudomást a minősítés megváltozásáról. Ily módon sérült a kérelmezők joga a tekintetben, hogy „megfelelő részletességgel értesüljenek az ellenük felhozott vádak természetéről és indokairól, és hogy megfelelő idő álljon rendelkezésre védelmük előkészítésére.”²⁶

A Dallos v. Hungary ügyben a kérelmező azt kifogásolta, hogy a másodfokú bíróság előzetes közlés nélkül sikkasztás helyett csalásnak minősítette azt a cselekvőségét, miszerint nem utalta át a megbízója részére az őt megillető pénzösszeget, melyet ténylegesen a saját céljaira fordított. A kérelmező felülvizsgálati kérelmet is előterjesztett ezen okból, amelyet a Legfelsőbb Bíróság elutasított. A védő akként érvelt, hogy a cselekmény jogi minősítésének megváltoztatása sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, mivel védenca bűnösségét a másodfokú bíróság olyan cselekményben állapította meg, amit a vád nem tartalmazott. Ekként a vádlott nem volt abban a helyzetben, hogy a vádat megismerje és érdemben kifejthesse védekezését.²⁷ Korábbi gyakorlatára utalva az EJEB kifejtette, hogy

²⁰ Tóth i. m. 72.

²¹ Van der Tang v. Spain, no. 19382/92., 1995. július 13-i ítélet.

²² Kadlót i. m. 652.

²³ Pélissier and Sassi v. France, no. 25444/94., 1999. március 25-i ítélet.

²⁴ Tóth i. m. 69.

²⁵ Petrova i. m. 7.

²⁶ Tóth i. m. 70.

²⁷ Uo.

„a bűncselekmény tényállási elemei döntő fontosságú szerepet játszanak a büntetőeljárásban, amennyiben az e tényállások megvalósulását állító irat kézbesítésének a pillanata az, amelytől fogva a gyanúsítottat úgy kell tekinteni, mint aki formálisan kézhez kapta az ellene felhozott vádak tény- és jogbeli alapját tartalmazó írásos értesítést.”²⁸

Rámutatott szintén arra, hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdésének a) pontja szerint a vádlott nem csupán arra jogosult, hogy a vád okáról – vagyis azokról a cselekményekről, amelyeken a vád alapul és amelyeket állítólagosan elkövetett – részletes tájékoztatást kapjon, hanem hogy a vád tárgyát képező cselekmény jogi minősítését is megismerhesse.²⁹ Az EJEB nyomatékosította, hogy a 6. cikk (3) bekezdés a) pontjában deklarálta, a vád természetére és okára vonatkozó tájékoztatáshoz fűződő jog összefügg a b) pontban biztosított, a vádlott védekezésre való felkészüléshez fűződő jogával, tehát a kettő egymás fényében ítélandó meg.³⁰ Mindemellett elvárás, hogy az előbbi kritériumoknak megfelelő tájékoztatást tartalmazó vádat a terhelttel a védekezése előkészítéséhez szükséges kellő időben közöljék.³¹ Az EJEB a kérelmező panaszát elutasítva, nem állapította meg a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét, ugyanis álláspontja szerint a Legfelsőbb Bíróság anyagi és eljárásjogi szempontból teljes körűen felülvizsgálta az ügyet, amelyben a kérelmezőnek lehetősége volt hatékony jogorvoslat keretében sérelmezni a vád átminősítését. Ezzel lényegében az EJEB azt deklarálta, hogy a védelemnek formálisan módjában állt volna érdemben vitatni a megváltozott jogi minősítést.³²

Az előbbi szigorú követelményrendszerrel szemben találhatók ellenpéldák is,³³ így a *Miaillhe v. France* ügyben hozott döntés meglehetősen azzal, hogy a vádlottat a bizonyítási eljárás során tájékoztassák azokról a dokumentumokról, amelyeken a vád és annak megváltozása alapszik.³⁴ A *Gea Catalán v. Spain* ügyben sem állapított meg az EJEB egyezményértést azon okból, hogy a vádirat tévesen jelölte meg elírás folytán a cselekmény jogi minősítését, hiszen ennek ellenére a vádlottnak tisztában kellett lennie a vád természetével és okával.³⁵ A *Franz Fischer v. Austria* ügyben az EJEB ismételtén a materiális tettazonosság fogalmát helyezte előtérbe, amely a vád tartalmát illetően azért bír jelentőséggel, mivel a jogi minősítés immanens fogalmi elemként történő kezelésével szakított, és kinyilatkoztatta, hogy a vád szempontjából a magatartáson és

²⁸ *Dallos v. Hungary*, no. 29082/95., 2001. március 1-jei ítélet.

²⁹ Czine Ágnes – Szabó Sándor – Villányi József: *Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban*. Budapest, HVG-ORAC, 2008. 419–420.

³⁰ Kadlót i. m. 652.

³¹ Petrova i. m. 3.

³² Tóth i. m. 71.

³³ A 34–37. alatti lábjegyzetekben említett jogesetek részletesebb ismertetését ld. Kadlót Erzsébet hivatkozott tanulmányának 652–653. oldalán.

³⁴ *Miaillhe v. France*, no. 12661/87., 1993. február 25-i ítélet.

³⁵ *Gea Catalán v. Spain*, no. 19160/91., 1995. február 10-i ítélet.

nem a jogi minősítésen van a hangsúly.³⁶ A sikkasztás büntette miatt indult Salvador Torres v. Spain ügyben az EJEB a lehetséges súlyosító körülményre vonatkozó tájékoztatás elmaradását (közfunkcióval járó kötelezettséget megsértve történő elkövetés) nem tekintette a tisztességes eljárás sérelmét eredményező mulasztásnak.³⁷

3. A vádról szóló tájékoztatás kereteinek értelmezése a jogtudományban

Tóth Mihály – az általa feldolgozott jogesetek eredőjeként – az EJEB szigorú gyakorlatát emelte ki a vád megismerésére vonatkozó jog kapcsán, amely nézete szerint részben eltér a tettazonosság fogalmának tradicionális hazai felfogásától. Rámutatott arra, hogy a kétségtelen tények bíró általi szabad jogi értékelését az EJEB maga is megengedhetőnek és kívánatosnak tartja, amely azonban csak a védekezés jogának biztosítása mellett valósulhat meg. Emberi jogi és alkotmányos követelmény, hogy a vádirat áttekinthető, logikus és pontos legyen, továbbá tartalmazza az ügyre vonatkozó releváns tényeket és az azoknak megfelelő jogi minősítést, lehetővé téve a védelemhez való jog és a fegyverek egyenlőségének érvényesülését, mint a tisztességes eljárás feltételeit.³⁸

Kadlót Erzsébet összegző következtetése szerint az általa vizsgált időszakban az EJEB nem alakított ki olyan egységesen követendő gyakorlatot, amely határozottan állást foglalt volna abban a kérdésben, hogy a vád tárgya (tett) alatt egy adott törvényi tényállás fényében megfogalmazott elkövetési magatartás, mint fizikai cselekmény érteendő-e, vagy egy jogi minősítés alá rendelt eseménysort minden esetben a minősítéssel és annak változásával együtt lehet tetteként értékelni. A szerző a Pélissier and Sassi v. France ügyben hozott ítélet kritikájaként fogalmazta meg, hogy az abban szereplő iránymutatás – a tettazonosság fogalmának drasztikusan szűk értelmezése miatt – a bíróságot az elkövetői és elkövetési alakzatok (stádiumok) vonatkozásában is arra kárhoztatja, hogy a vádra tulajdonképpen igent vagy nemet mondjon. Hangsúlyozta, hogy ily módon a vádhatóság lényegében ítélkező feladatot lát el, amely ugyanúgy nemkívánatos funkcióhalmozást eredményez, mintha a bíróság gyakorolhatná a vádkiterjesztés jogát. Kadlót azt is vitathatónak tartotta, hogy egyáltalán a védelem érdekét szolgálja-e az, ha a bíróság a legális tettazonosság fogalmából következő minimumra korlátozza a bizonyítás irányát. Ez ugyanis részben gátat szab a jogorvoslati jog gyakorlásának, valamint a felülbírálat terjedelmének, továbbá szűkíti a *ne bis in idem* elv hatókörét azáltal, hogy megsokszorozhatja az ugyanazon tényállás alapján, de eltérő minősítéssel induló eljárások számát. Hangsúlyozta emellett, hogy az EJEB kiegyensúlyozatlan gyakorlatában a tisztességes eljárás követelményeként nem kivételes jelleggel alkalmazott legális tettefogalom éppenséggel a tisztességes eljárás más részjogosítványait (időszerűség, pártatlanság, eljárási feladatok megoszlása) sérti, holott éppen az EJEB szokásos hivatkozási alapja, hogy valamennyi részletszabály betartása ellenére az el-

³⁶ Franz Fischer v. Austria, no. 37950/97., 2001. május 29-i ítélet.

³⁷ Salvador Torres v. Spain, no. 21525/93., 1996. október 24-i ítélet.

³⁸ Tóth i. m. 72.

járás egésze lehet tisztességtelen, és ugyanúgy lehet tisztességes is valamely részelem hiánya esetén.³⁹

A fentiekből adódóan Kadlót egyértelműen a materiális tettfogalom mellett tette le voksát, melyet a következők szerint definiált:

„a bűncselekménynek minden lényeges történeti és csak az alapvető – a törvényi tényállás szempontjából – jogilag releváns elemére koncentráció leírása, az okozati összefüggések megteremtésével együtt történő, világos és szabatos vádbeli megjelenítése az ésszerű elvárás. Ez megteremti az alapját a kontradiktórius tárgyalásnak, és garantálja a hatékony védekezéshez való jogot. Ehhez mérhető a bírósággal szemben fennálló vádhoz kötöttség követelménye, ami csak a materiális cselekményre és nem annak jogi minősítésére vonatkozik; a tettazonosság mindaddig fennáll, amíg az ítélet és a vád tényállása a felsorolt alapvető elemeket tekintve azonos körben marad.”⁴⁰

Kadlót arra is felhívta figyelmet, hogy az akkor hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény szabályai a materiális tettfogalomra épültek, amelyet alapvetően az ítélkezési gyakorlat is követett. Ez a fajta eljárási rend kétségkívül nem volt összhangban az EJEB legális tettazonosságra építkező gyakorlatával.⁴¹

Az EJEB gyakorlatának jelen tanulmányban vizsgált időszakából a magyar szakirodalom tulajdonképpen a Block v. Hungary ügyben hozott döntés bemutatására és elemzésére koncentrált.⁴² Érintőlegesen foglalkozott a témával – az említett döntés lé-

³⁹ Kadlót i. m. 652–653.

⁴⁰ Uo. 653.

⁴¹ Uo. 656.

⁴² Az ügy alapját képező tényállás szerint a Fővárosi Bíróság 2006. november 30. napján meghozott ítéletével – a váddal egyezően – a kérelmezőt pénzhamisítás büntette előkészületének vétségében mondta ki bűnösnek. A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéletábrla a határozathozatal megelőzően figyelmeztette a kérelmezőt a vádtól eltérő minősülés lehetőségére, vagyis, hogy cselekménye akár csalás büntette minősített esetének kísérleteként is értékelhető, azonban 2007. október 10. napján a kérelmező bűnösségét közokirat-hamisítás büntettségében állapította meg. A felülvizsgálati kérelem folytán eljáró Legfelsőbb Bíróság 2009. április 30. napján a kérelmezőt csalás kísérletében és magánokirat-hamisítás elkövetésében mondta ki bűnösnek, a minősítés ismételt megváltoztatásának lehetőségére ugyanakkor a kérelmező figyelmét a döntést megelőzően nem hívta fel. Tekintettel arra, hogy a magyar jog a jelzett bűncselekmények törvényi tényállásait egymástól eltérően szabályozza, az EJEB azon meggyőződésének adott hangot, hogy a kérelmező védekezése a minősítés megváltoztatása lehetőségének ismeretében az eredeti vádakkal szembeni védekezéstől eltért volna. Figyelemmel arra, hogy a vád nem tartalmazta a csalás és az okirati bűncselekmények jellemző tulajdonságait, az EJEB szerint az Ítéletábrlának, majd azt követően a Legfelsőbb Bíróságnak – a minősítés megváltoztatásához fűződő joguk kétségtelen elismerése mellett – biztosítaniuk kellett volna a kérelmezőnek azt a lehetőséget, hogy a védelemhez fűződő jogát ténylegesen és hatékonyan gyakorolva, védekezését kellő időben a vádhoz igazítsa. Jóllehet az Ítéletábrla előzetesen figyelmeztette a kérelmezőt cselekménye csalássá való átminősítésének lehetőségére, a kérelmezőt ezt követően mégis közokirat-hamisítás büntettségében találta bűnösnek. A Legfelsőbb Bíróság pedig a másodfokú döntést érdemben anélkül tartotta hatályban, hogy a kérelmező figyelmét előzetesen felhívta volna a jogerős határozatban szereplő minősítésváltoztatás eshetőségére, miszerint a cselekmény végső soron csalás kísérleteként és magánokirat-hamisításként értékelendő. Összességében

nyegének ismertetése révén – Farkas Henrietta Regina 2014-ben megjelent tanulmánya, amely összegezte az EJEB akkoriban irányadó gyakorlatát. Az ez idő tájt hozott döntésekkel egyezően, elvi élel hangsúlyozta ezen ügyben is a strasbourgi bíróság, hogy amennyiben a vádlott nem gyakorolhatja a vád és a minősítés megismerésének jogát az ítélethozatal előtt, sérül a védelemhez való joga. Ebből adódóan garanciális követelmény, hogy a vádlottnak minden esetben részletes tájékoztatást kell kapnia az ellene felhozott vád természetéről és okáról, hogy védekezését megfelelően előkészíthesse.⁴³ Békés Ádám a döntés logikai fonalát követve rámutatott arra, hogy az eljárási tisztesség követelménye azáltal sérült a konkrét ügyben, hogy a terheltnek nem volt ténylegesen lehetősége gyakorolni a vád és a minősítés megismerésének alapvető jogát, mivel a másodfokú döntés előtt nem lehetett tisztában azzal, hogy más bűncselekmény miatt is felelősségre vonhatják.⁴⁴ Koósné Mohácsi Barbara azt is kiemelte, hogy az eljárás bíróságoknak az EJEB szerint oly módon kellett volna biztosítaniuk a hatékony védekezés lehetőségét, hogy figyelmeztetik a terheltet a vádtól eltérő minősülés lehetőségére. Hivatkozott továbbá a döntés elvi háttérét adó, az EJEB által mérceként meghatározott szempontokra: vizsgálandó, hogy a vádbeli és az ítéletben szereplő bűncselekményi tényállások közötti nyilvánvaló különbségekre tekintettel valószínűsíthető-e, hogy a terhelt az eredeti vádakkal szembeni védekezéstől eltérő védekezést terjesztett volna elő.⁴⁵

Thomas Wahl a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelvben tükröződő EJEB gyakorlatot ismertető tanulmányában szintén foglalkozott a vád megismeréséhez fűződő joggal. Ezen munkájában leszögezte, hogy a bíróságot – a vádirat benyújtásának időpontjától – e körben a legmagasabb szintű tájékoztatási kötelezettség terheli. A tájékoztatás által a vádlottakat olyan helyzetbe kell hozni, hogy teljeskörűen gyakorolni tudják a védelmi jogosítványukat, így különösen azt, hogy az ellenük felhozott bizonyítékokat megkérdőjelezzék, vagy a mentő bizonyítékokat előterjesszék. Utalt az EJEB azon gyakorlatára is, hogy a bíróság nemcsak a vád ténybeli alapjaihoz kötődő változás, hanem a tények változatlansága mellett is köteles a vádtól eltérő jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontjáról az ítélethozatal előtt számot adni. A bíróságnak ez a kötelezettsége akkor merül fel, amikor a változás egy bizonyos mértéket elér. Ez a védő igénybevételétől függetlenül akkor következik be, ha a védekezési stratégiát a változásnak megfelelően módosítani kellett volna. A Salvador Torres v. Spain ügyre hivatkozva azt is megjegyezte, hogy nem terheli a bíróságot tájékoztatási kötelezettség, ha a vád tárgyává tett cselekmény átminősítése a vádlott számára kellő-

az EJEB azt a következtetést vonta le, hogy az Egyezmény 6. cikkének tisztességes tárgyalást előíró (1) bekezdésébe és a (3) bekezdés a) és b) pontjába ütköző módon sérült a kérelmező azon joga, hogy az ellene felhozott vád természetéről és okáról részletes tájékoztatást kapjon, valamint, hogy rendelkezze a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel (ítélet 25. pontja).

⁴³ Farkas Henrietta Regina: A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben. (A magyar büntetőeljárás az európai emberi jogi bíraskodás mérlegén). *Büntetőjogi Szemle*, 2014/1. 18–19.

⁴⁴ Békés Ádám: A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése a strasbourgi bíróság esetjoga alapján. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/4. 88–89.

⁴⁵ Koósné Mohácsi Barbara: A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése büntetőügyekben. *Magyar Jog*, 2016/12. 731–732.

képpen előrelátható volt, feltéve, hogy a vád lényegi elemei nem változtak. A szerző által felhasznált jogesetek mindazonáltal megmaradtak a hazai szakirodalom által fel dolgozott keretek között, így a legújabb gyakorlatról kiegészítő adatokat a tanulmány nem szolgáltat, inkább a meglévő ismeretek rendszerezése és értékelése történik meg.⁴⁶

Thomas Weigend szintén annak kimunkálására vállalkozott, hogy a váddal kapcsolatos tájékoztatásnak milyen EJEK-konform elvárásoknak kell megfelelnie.⁴⁷ Olvasatában a tájékoztatási kötelezettség köre ahhoz igazodóan határozható meg, hogy a közölt információ – függetlenül a közlés módjától és formájától – lehetővé teszi-e a védekezés hatékony módon való megszervezését. Ami igazán számít, hogy a terhelt megértse a vád alapjául szolgáló tények és azok világos, pontos jogi minősítése ismeretében, hogy mi miatt indítványozzák a büntetőjogi felelősségre vonását. Ezáltal kerülhet ugyanis olyan helyzetbe, hogy feltérképezze azokat a fő kérdéseket, amelyekre a védelemnek koncentrálnia kell. A szerző bírálta egyúttal az EJEK megengedő, funkcionalista felfogását a tekintetben, hogy a vádtól eltérő jogi minősítés előzetes közlésének elmulasztása nem valósít meg egyezményesértést akkor, ha a terhelt legalább a jogorvoslati eljárásban kifejthette az ezzel kapcsolatos álláspontját. Véleménye szerint a jogorvoslat körében biztosított viszonylagos korrekció nem képes kompenzálni azt a visszafordíthatatlan hátrányt, amely az elsőfokú eljárás nyújtotta lehetőségek elvesztéséből adódik.⁴⁸

4. Az EJEK 2008. évet követő általános irányutatása dióhéjban

Az EJEK 2008. évet követő döntései szintén szokásos hivatkozási alapként használták a 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjának helyes értelmezéséhez fűzött, a korábbi esetjogban kimunkált iránymutatást és annak mögöttes gyakorlatát. A Penev v. Bulgaria ügyben hangsúlyozta az EJEK,⁴⁹ hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) pontja azt a jogot biztosítja a terheltnek, hogy ne csak a vád okáról, hanem az azt megalapozó tények jogi minősítéséről is tájékoztassák. Ez a követelmény mindazonáltal semmilyen formális előírást nem támaszt a vonatkozásban, hogy a tájékoztatást a terhelttel milyen módon kell közölni. A Zhupnik v. Ukraine ügyben hozott ítélet az előbbieket szintén megerősítette,⁵⁰ továbbá megjegyezte, hogy a 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjai

⁴⁶ Thomas Wahl: Die EU-Richtlinien zur Stärkung der Strafverfahrensrechte im Spiegel der EMRK. *ERA Forum*, Vol. 18., No. 3. (2017) 318–319. <https://doi.org/10.1007/s12027-017-0470-7>

⁴⁷ A jelen tanulmány 2. fejezetében található több jogeset iránymutatásának összegzése mellett a szerző a későbbi döntések közül a Niculescu v. Romania ügyet is felhasználta érdemi következtetése levonásához. Ehelyütt érdemes megjegyezni, hogy ez a döntés amiatt maradt ki az általam elemzett jogesetek közül, mivel a tájékoztatáshoz való jog sérelmének alapjaként hivatkozott ügyészi meghallgatás során bemutatott, lehallgatásról készült jelentés nem a bírósági eljárást megindító váddokumentum volt. Tekintettel azonban arra, hogy ez a vád fogalmának EJEK által alkalmazott tágabb értelmezési keretében belefért, az erre vonatkozó panasz elbírálásra és jogsértés hiányában elutasításra került. (Niculescu v. Romania, no. 25333/03., 2013. június 25-i ítélet.)

⁴⁸ Thomas Weigend: Learning about the charges: the suspect's right to information. In: C. D. Spinellis et al. (szerk.): *Europe in Crisis: Crime, Criminal Justice and the Way Forward. Essays in Honour of Nestor Courakis*. Vol. II. Athens, Ant. N. Sakkoulas, 2017. 947., 949.

⁴⁹ Penev v. Bulgaria, no. 20494/04., 2010. január 07-i ítélet.

⁵⁰ Zhupnik v. Ukraine, no. 20792/05., 2010. december 09-i ítélet.

egymással összefüggenek, vagyis a vád okáról és természetéről való tájékoztatáshoz fűződő jogot a védekezésre felkészüléshez fűződő joggal együttesen kell értékelni. A Varela Geis v. Spain ügyben született határozat – a váddal kapcsolatos teljeskörű tájékoztatás fontosságának hangsúlyozása mellett – a tájékoztatás formaiságát illetően nem támasztott követelményt,⁵¹ pusztán azt az elvárást fejezte ki, hogy a vád oka és jogi természete a vádlott számára mindenképpen előrelátható legyen.⁵²

A Malofeyeva v. Russia ügyben az EJEB a fenti szempontokat tovább cizellálta.⁵³ A tisztességes tárgyalás alapvető biztosítékának tekintette, hogy érvényesüljön a fegyverek egyenlőségének elve a vád és a védelem viszonylatában. Kiemelte, hogy a 6. cikk (3) bekezdésében írt követelményeket az (1) bekezdésben lefektetett tisztességes eljárás különös megnyilvánulásának kell tekinteni. A már részletezett (3) bekezdés a) pontja mellett a b) pont azt biztosítja a terhelt számára, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre. A nem kimerítő jelleggel felsorolt védelmi jogosultságok arra hivatottak, hogy a legmesszemenőbben egyenlőséget teremtsenek a vád és a védelem között. A Nevzlin v. Russia ügyben hozott döntés a vád megismerésére vonatkozó eljárásjogi lehetőségek relevanciáját aszerint határozta meg, hogy melyek azok, amelyek, mint aktív védekezési forma, segítik vagy segíthetik a védelem tárgyalásra való felkészülését. Biztosítani kell ekként a terheltnek, hogy a védelmét a számára legmegfelelőbb módon megszervezze, és nem korlátozható abban, hogy a védekezésére hivatott érveket az eljárás eredményének befolyásolása céljából korlátlanul a bíróság elé terjessze. Az ehhez szükséges megfelelő idő és lehetőség minden ügyben egyedileg vizsgálandó az adott körülmények függvényében.⁵⁴

A Mulosmani v. Albania ügyben az EJEB szintén kiemelte, hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) pontja alapján különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a terhelt a vád tartalmát megismerhesse, deklarálva, hogy a büntetőeljárás során meghatározó jelentőséggel bírnak a bűncselekmény vádban megjelenő egyes részletei. A megismerés lehetősége kapcsán leszögezte, hogy az nem korlátozódhat pusztán a vád okaira, annak egyaránt ki kell terjednie a jogi minősítésre, és a tájékoztatásnak egyúttal részletesnek kell lennie. Az eljárás egészének tisztességességét érintő mérlegelés körében elhatárolási szempont, hogy a vádlott védelemhez való joga az esetben nem sérül, ha legalább a felülbírálat során megfelelő lehetősége volt védekezése gyakorlására, azaz a megváltozott jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontja kifejtésére.⁵⁵ A Gelenidze v. Georgia ügyben az EJEB ismét kinyilvánította, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bíróság általi átminősítése nem érinti hátrányosan a vádlott védekezéshez fűződő jogát, ha egyébként eme jogosultságát a jogorvoslati eljárásban hatékonyan tudta gyakorolni.⁵⁶

⁵¹ Varela Geis v. Spain, no. 61005/09., 2013. március 05-i ítélet.

⁵² Az Adrian Constantin v. Romania (no. 21175/03., 2005. február 17-i ítélet) ügyben megjegyezte továbbá az EJEB, hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) pontja azt az igényt testesíti meg, hogy a váddal kapcsolatos tájékoztatásra különös figyelemnek kell hárulnia, amely nemcsak a tények, hanem azok jogi minősítésének teljeskörű megismerhetőségét is magában foglalja. Osoianu–Ostavciuc i. m. 45.

⁵³ Malofeyeva v. Russia, no. 36673/04., 2013. május 30-i ítélet.

⁵⁴ Nevzlin v. Russia, no. 26679/08., 2022. január 18-i ítélet.

⁵⁵ Mulosmani v. Albania, no. 29864/03., 2013. október 8-i ítélet.

⁵⁶ Gelenidze v. Georgia, no. 72916/10., 2019. november 7-ei ítélet.

5. Az általános iránymutatás gyakorlati alkalmazása

5.1. A jogi minősítést megalapozó tények megismerhetősége

5.1.1. *Malofeyeva v. Russia*

A *Malofeyeva v. Russia* ügyben meghozott ítéletben irányadó tényállás szerint a kérelmező 2005 májusában másik két személlyel elhatározta, hogy tüntetést szervez az Orosz Föderáció Legfelső Bírósága elé, hogy különösen az Irkutski Régióban működő bíróságok függőben lévő ügyeit érintő tartós nehézségekre és a helyi hatóságok helyzetet kezelni képtelen mentalitására felhívják a figyelmet. A tüntetés 2005. június 7-én délelőtt 9 óra 30 perckor vette kezdetét, azonban mivel annak engedélyezését nem tudták igazolni, a rendőrök a kérelmezőt a helyszínről eltávolították, és szabálysértés miatt a rendőrségre előállították. A kérelmezőt este 7 óra körül egy békebíró elé vitték, aki közel 3 óra elteltével jogszerű rendőri eljárásban tanúsított engedetlenség miatt – egy néhány perces meghallgatást követően – 7 nap elzárásra ítélte. A kérelmező fellebbezését a Presenskiy Kerületi Bíróság bírálta el, és a sérelmezett döntést 2005. június 27-én hatályban tartotta.

A kérelmező panaszát többek között arra alapította, hogy nem tájékoztatták az ellene felhozott vádról, és nem biztosítottak számára megfelelő időt és lehetőséget a védelemre való felkészülésre. Az EJEB ennek kapcsán előre bocsátotta, hogy a kérelmezővel szemben emelt vádat szóbeli eljárás keretében egy békebíró ismertette és vizsgálta meg, tehát szorosan vett vádló nem járt el a bíróság előtt, és nem fejtette ki, hogy mit kíván a vád tárgyává tenni. Az elsőfokú bíróság határozatában továbbá azt a kevésbé informatív tényállást rögzítette, hogy a kérelmező nem hagyott fel a törvénytelen demonstrációval, és nem engedelmeskedett a rendőr jogszerű utasításának (a tekintetben, hogy személyazonosságát igazolja és kövesse őt a rendőrségre). Ezen sommás tényállásra figyelemmel, a kérelmező cselekvőségét, illetve mulasztását leíró pontos ténybeli körülmények bizonytalansága miatt az EJEB a védekezésre való felkészülés lehetőségét nem találta kielégítőnek. Erre tekintettel megállapította, hogy a kérelmezőt nem tájékoztatták megfelelően az ellene felhozott vád természetéről és okáról, és nem is volt kellő ideje és lehetősége a védekezését előkészíteni.

A fenti helyzetet súlyosbította az a tény, hogy a fellebbviteli bíróság a felülbírálat körében jelentős mértékben módosította a cselekmény leírását, megállapítva azt, hogy a kérelmező törvénytelen tüntetést tartott, és egy olyan transzparens volt nála, amely negatív színben tüntette fel a legfőbb ügyészt, valamint a Legfelső Bíróság elnöke és az igazságügyminiszter szakmai tevékenységét. A másodfokú döntés azt is tartalmazta, hogy a kérelmező nem engedelmeskedett az arra vonatkozó felszólításnak, hogy hagyjon fel a közrendet sértő cselekményével, sőt inkább rendőröket fenyegetett meg büntetőjogi felelősségre vonás kilátásba helyezésével, amellyel megvalósította a jogszerű rendőri intézkedéssel szembeni engedetlenség bűncselekményét.

Az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy bár a kérelmező számára a kezdetektől fogva világosnak kellett lennie, hogy milyen milyen minősítésű cselekmény elkövetésével vádolják, a védelemhez való jogát a tények teljeskörű ismeretének hiányában mégsem tudta hatékonyan gyakorolni. Az ügy érdekessége, hogy a vádbeli tények pontos leírás-

sának elégtelensége, illetve a vádhoz kötöttség követelményének másodfokú bíróság általi megszegése nem a tipikus, a legális tettefogalomhoz köthető (jogi minősítéssel kapcsolatos) problematikát idézte elő, hanem itt éppen a vád okáról való tájékoztatás hiányossága alapozta meg a jogsérelmet amellet, hogy a döntés jogalapjaként az EJEB egyébként egységesen az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdését jelölte meg. Ezzel a jogi minősítés szerepének továbbra is azonos nyomatékot tulajdonítva, egyezményesértőnek minősítette, hogy a kérelmező számára nem volt biztosított, hogy megismerhesse az ellene felhozott vád természetét és okát, továbbá, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezése előkészítésére.⁵⁷

5.1.2. *Haarde v. Ireland*

A *Haarde v. Ireland* ügy alapját képező tényállás szerint 2008. október elején az ír bankrendszer összeomlott, majd a 2009. évben megalakult új parlament egy vizsgálóbizottságot állított fel abból a célból, hogy feltárja többek között a volt kormány tagjait terhelő, a bankrendszer összeomlásához vezető esetleges mulasztásokat. A vizsgálóbizottság jelentése alapján a parlament a kérelmezővel (aki 2006 és 2009 között Írország miniszterelnöke volt) szembeni politikai felelősségre vonási eljárás (*impeachment*) kezdeményezéséről döntött, amelyben a kérelmező felelősségét – egy a büntetőeljárás szabályokat háttérjogszabályként alkalmazó különleges eljárásban – az ún. *Impeachment Court* volt hivatott elbírálni. Az eljárás itt is vádemeléssel indult, amely egyebek mellett azt rólta a kérelmező terhére, hogy hanyag módon megszegte a miniszteri elszámoltathatóságról szóló törvény 8 (c) bekezdésével együtt értelmezendő Alkotmány 17. cikkében foglalt azon kötelezettséget, hogy fontos kormányzati ügyben, így a krízis elkerülését célzó intézkedések megtétele érdekében, miniszteri üléseket tartson. Az *Impeachment Court* 2012. április 23-án ezen cselekményben jogerősen megállapította a kérelmező büntetőjoginak értékelhető felelősségét, azonban mellőzte a szankció kiszabását. A kérelmező ezen elbírált vádpont kapcsán sérelmezte, hogy a vád megfogalmazása különösen pontatlan és bizonytalan volt. Az egyértelműség hiányából, valamint az ügy homályos körülményeiből fakadóan kifejezett nehézséget okozott számára a védelmi stratégia kialakítása. Emellett az ügyészségnek lehetőséget teremtett arra, hogy a vádat a bizonyítás menetéhez, a vádlotti védekezéshez igazítsa. Összességében kifogásolta, hogy nem kapott részletes tájékoztatást az ellene felhozott vád természetéről és okáról az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjában írtaknak megfelelően.

Az EJEB előre bocsátotta, hogy a vád tartalmával kapcsolatos teljes és részletes tájékoztatás és annak bíróság általi lehetséges minősítése az eljárás tisztességességének előfeltétele. A vonatkozó gyakorlatnak megfelelően felhívta a figyelmet arra, hogy az erről szóló tájékoztatás megfelelését a vádlott azon jogának tükrében kell értelmezni, hogy mennyiben tudott a védekezésére felkészülni. Ezen iránymutatást jelen ügyre vetítve, megállapította, hogy a vádirat az elbírált vádpont tekintetében több példát is felhozott a gondatlan magatartás mibenlétére, továbbá a vád alá helyezéshez szüksé-

⁵⁷ Malofeyeva v. Russia, no. 36673/04., 2013. május 30-i ítélet.

ges parlamenti döntés meghozatalához egy emlékeztetőt is mellékeltek. Ezen kívül az ügyész a vádemeléskor kiegészítő érveket vonultatott fel arra, hogy az adott helyzetben miért volt fontos eleget tenni a miniszteri ülések megtartására vonatkozó kötelezettségnek. Ekként az EJEB úgy ítélte meg, hogy nem merült fel adat arra, hogy a védelem nem rendelkezett a vád megértéséhez szükséges kellő információval. A tényállásra irányadó jogi norma kapcsán megjegyezte, hogy annak megszővegezése biztosította, hogy azt objektív kritériumok alapján értelmezni lehessen és világossága folytán alapjául szolgálhasson a védekezésnek. Ennek alapján úgy határozott, hogy nem sérült a kérelmező Egyezmény 6. cikkében biztosított joga. A bemutatott ügy jól példázza, hogy a vád okainak megismerésére vonatkozó jog az EJEB gyakorlatában nem mindenre kiterjedő részletességet kíván meg, hanem azt, hogy a jogi minősítés szerinti bűncselekmény mikénti megvalósulása egyértelműen nyomon követhető legyen.⁵⁸

5.2. Azonos jogi minősítés a tények pontosítása mellett – Uche v. Switzerland

Az Uche v. Switzerland ügyben meghozott ítélet háttérül szolgáló büntetőeljárásban a svájci–nigériai állampolgárságú kérelmezőt 2002-ben kábítószer-kereskedelem gyanúja miatt lehallgatták. Ezen felvételek alapján a kérelmezőt 2002. október 04-én letartóztatták, majd 2004. január 21-én kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény és pénzmosás miatt vádat emeltek ellene. A vád szerint pontosan meg nem határozható, de 1748,80 grammot mindenképpen meghaladó mennyiségű, legalább 155.600 euró értékűre becsült heroin és kokain behozatalában, valamint értékesítésében működött közre. A Bern-Laupeni Bíróság 2004. november 19-én meghozott ítéletével 4,4 kg kokain és 153 gramm heroin behozataláért és adás-vételéért, valamint pénzmosás miatt 69 hónap börtönbüntetésre ítélte.

Fellebbezésében a kérelmező arra hivatkozott, hogy a vádemelés törvényes alapja sérelmet szenvedett, mivel a vádirat nem tartalmazta teljes egészében a kereskedéssel érintett kábítószer mennyiségét. A Berni Kantonok Felsőbíróháza 2007. augusztus 21-én a fellebbezést elutasította. Rámutatott különösen arra, hogy a vádirat elégséges módon biztosította a kérelmezőnek, hogy a vád tárgyát képező kábítószer mennyiségét nagyságrendileg megismerhesse és a védekezését ehhez igazodóan, megfelelően előkészítse. Ezt követően a kérelmező panasszal fordult a szövetségi bírósághoz a vád ténybeli alapjainak változása miatt. A védelem sérelmét arra alapította, hogy a vádirat álláspontja szerint hiányos volt, mivel az ügyész 1748,80 gramm kábítószerrel beszélt, míg öt több mint 4 kg miatt ítélték el. A szövetségi bíróság a panaszt 2008. június 20-án elutasította, azonban csak a kérelmező másik, telefonos lehallgatáshoz kötődő felvetéseivel foglalkozott, nem érintette a védelem sérelmével kapcsolatos kifogását.

A kérelmező az EJEB-hez benyújtott panaszát az Egyezmény 6. cikk (1) és (3) bekezdésében írt jogainak sérelmére alapította, a (3) bekezdés esetében konkrétan a védelem megsértésére. Azt, hogy a szövetségi bíróság nem vizsgálta a vád okával kapcsolatban előterjesztett panaszát, a 6. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz fűződő jogának sérelmét előidéző mulasztásként értékelte. A kérelmező által hivat-

⁵⁸ Haarde v. Ireland, no. 66847/12., 2017. november 23-i ítélet.

kozott rendelkezésekkel kapcsolatos gyakorlatra utalva az EJEB hangsúlyozta, hogy a vádirat megszővegezése alapján a kérelmezőnek tisztában kellett lennie azzal, hogy a kábítószer mennyisége meghaladta az 1748,80 grammot és az értékesítésből befolyt összeg legalább 155.600 eurót tett ki, vagyis tudnia kellett, hogy a mennyiség jelentős. A vád tárgyát képező tények (a vád okai) nem változtak, a kérelmező az ítélethirdetést követően a terhére rótt kábítószer pontosított mennyiségét ismerte meg, amely kielégítette azt a követelményt, hogy az ellene felhozott vádak teljeskörűen megértse és a védekezését megfelelő módon előkészítse. A vádiratban leírt körülmények alapján a kérelmező abban a helyzetben volt, hogy megértse a vád jogi természetét is. Erre tekintettel az EJEB a 6. cikk (1) és (3) bekezdéseinek sérelmét nem állapította meg. Kitért továbbá arra, hogy a szövetségi bíróság annak ellenére mulasztotta el a kérelmező vád okának tisztázatlanságára alapított sérelmét elbírálni, hogy ezen panaszát a kérelmező kellő részletességgel és egyértelműen bemutatta. Kifejezett indokolás hiányában nem volt ismeretes, hogy a szövetségi bíróság pusztán átsiklott a kérdés megválaszolása felett, vagy a kifogást valamilyen alapon el kívánta utasítani. Erre tekintettel a 6. cikk (1) bekezdésének sérelmét megállapíthatónak tartotta.⁵⁹

5.3. Eltérő jogi minősítés a tények változatlansága mellett

5.3.1. *A változás ismeretének hiánya jogsértő (kiküszöbölve a jogorvoslati eljárásban) – Zhupnik v. Ukraine*

A Zhupnik v. Ukraine ügyben hozott EJEB ítélet háttérét adó tényállás lényege szerint a kérelmező egy állami vállalat dolgozók általi kivásárlásával megvalósuló privatizációjáért volt felelős, mely tevékenysége során elkövetett csalással és tiszttségével visszaélve elkövetett állami tulajdon elsikkasztásának kísérletével vádolta az ügyészség. A Primorskiy Járásbíróság 2003. október 3. napján kihirdetett ítéletével a vádtól eltérő minősítésű cselekményben látta megállapíthatónak a kérelmező büntetőjogi felelősségét, ekként az 1960. évi büntető törvénykönyv 165. § (1) bekezdése szerinti tiszttséggel való visszaélés miatt 1 év börtönbüntetésre ítélték, azonban annak végrehajtása alól kegyelemmel mentesítették. Az Odesszai Regionális Fellebbviteli Bíróság 2004. december 09-én meghozott döntésével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A cselekmény jogi minősítésének megváltoztatása kapcsán kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság döntése a tények jogi minősítésének helyes értékelésén nyugodott, és az a kérelmező helyzetét nem nehezítette el. A Legfelső Bíróság 2006. május 25-én elutasította a kérelmező további jogorvoslati kérelmét. A kérelmező sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság hatáskörét túllépve változtatta meg a terhére rótt bűncselekmény jogi minősítését, amellyel csak az ítélethirdetés során szembesült, ekként megfosztották attól a lehetőségtől, hogy gyakorolhassa a hatékony védelemhez fűződő jogát, egyúttal a tisztességes eljárás sérelmét eredményezve.

Az EJEB rámutatott arra, hogy a kérelmező nem volt tisztában azzal, hogy az elsőfokú bíróság a terhére rótt cselekményt az annak elkövetése idején hatályos és a

⁵⁹ Uche v. Switzerland, no. 12211/09., 2018. április 17-i ítélet.

vádiratban is szereplő minősítéstől eltérően értékelheti, amely korlátozta abban, hogy kifejtthesse érveit azon bűncselekmény kapcsán, amely miatt elítélték. Ennek ellenére azt is figyelembe kell venni, hogy a regionális fellebbviteli bíróság a kérelmező ügyét a maga teljességében felülbírálta anyagi és eljárásjogi szempontból. A másodfokú bíróság szóbeli meghallgatást is tartott, amelynek eredményeként elutasította a kérelmező felmentés érdekében előterjesztett fellebbezését, és kifejtette, hogy a kérelmező cselekvősége a tisztességgel való visszaélés bűncselekményének tényállási elemeit megváltoztította, és az elsőfokú bíróság a minősítés megváltoztatásával nem nehezítette el a kérelmező helyzetét. Ezt a döntést a Legfelső Bíróság szintén felülvizsgálta, melynek eredményeként megállapította, hogy az eljárás bíróságok nem követtek el hatásköri túllépést és a jogot helyesen alkalmazták. Mindezek alapján az EJEB úgy foglalt állást, hogy a kérelmezőnek megvolt a lehetősége arra, hogy a vád megváltozott jogi minősítése kapcsán előterjessze védekezését a nemzeti bíróságok előtt. Az eljárás egészének tisztességességét vizsgálva – figyelembe véve a fellebbevitel során eljáró bíróságok tevékenységét – az elsőfokú eljárás esetleges hiányosságai a jogorvoslati fórumként eljáró bíróságok előtt kompenzálásra kerültek. Ily módon a kérelmezőnek a vád okáról és természetéről való részletes tájékoztatáshoz fűződő joga, valamint a védekezésre való felkészüléshez szükséges megfelelő idő és lehetőség biztosításának joga nem sérült.⁶⁰

5.3.2. *A változás ismeretének hiánya nem jogsértő – Leka v. Albania*

A Leka v. Albania ügyben meghozott döntés hátterét képező jogeset tényállása szerint a kérelmező pénzt kívánt szerezni testvére közelgő esküvőjére. Ennek érdekében azzal az ürüggyel kereste meg telefonon A. S. valutaváltót, hogy 8.000 eurót szeretne albán lejre váltani. A megbeszéltek szerinti találkozóra – melyre a kérelmező félelemkeltési célból egy fegyvert is magával vitt – 2005. augusztus 23-án, az esti órákban került sor Shijan faluban egy mellékúton, ahova A. S.-t a testvére, P. S. is elkísérte. A kérelmező előadta, hogy a pénz nem hozta magával, de azt az otthonában át tudja adni, ezzel a két férfit a házába csalta. Miután felfedte valódi szándékát, A. S.-től a pénz átadását követelte, mely utasításnak a fegyver ijedelemkeltés céljából való elővételével kívánt nyomatékot adni. A felé meginduló A. S.-t végül lelőtte, illetve két célzott lövést adott le a menekülő P. S. irányába. A. S. a kérelmező cselekménye folytán életét vesztesse, P. S. sérülést nem szenvedett. Az ügyészség a kérelmezőt több emberen elkövetett emberölés büntetettének minősített esetével, valamint löfegyverrel és lőszerrel visszaélés büntetettével vádolta. A Sarandai Kerületi Bíróság 2005. december 9-én meghozott ítéletével a kérelmezőt a vád szerinti minősítéssel egyező bűncselekmények miatt ítélte életfogytig tartó szabadságvesztésre. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatva, halált okozó rablás büntetésében és emberölés büntetettének kísérletében mondta ki bűnösnek a kérelmezőt löfegyverrel visszaélés büntette mellett.

A kérelmező az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjában biztosított jogainak csorbulása, a tisztességes eljárás követelményének sérelme miatt fordult az EJEB-hez többek között a vád tárgyát képező cselekmény másodfokú bíróság általi átmi-

⁶⁰ Zhupnik v. Ukraine, no. 20792/05., 2010. december 09-i ítélet.

nősítése miatt. A cselekmény jogi minősítésének megváltoztatása kapcsán az EJEB első ízben hivatkozott a már fentebb kifejtett általános elvekre, nyomatékosítva, hogy a cselekmény jogi minősítésének megváltoztatása akkor nem sérti a vádlott védelemhez való jogát, ha a felülbírálat során megfelelő lehetősége volt védekezése kifejtésére. Okfejtését ezt követően mindazonáltal úgy folytatta, hogy az EJEB gyakorlatában a 6. cikk megsértését megalapozza, ha a vád, valamint az új minősítés szerinti cselekmény lényegalkotó tényállási elemei egymástól eltérnek, és a terheltnek nem volt lehetősége az új minősítés szerinti cselekményt illetően a védekezése előadására (Penev v. Bulgaria). Jelentősége van tehát annak, hogy az átminősítést megalapozó tényállási elemet vitatták-e az eljárásban. Felhívta a figyelmet arra is, hogy amennyiben az eredeti bűncselekmény lényegalkotó tényállási elemei egyezést mutatnak az új minősítés szerinti bűncselekmény lényegalkotó tényállási elemeivel, a terhelt hatékony védelemhez való joga nem sérül. Következésképpen, amennyiben a terhelt az ítélethirdetésekor szembesül (az ilyen) cselekmény megváltozott minősítésével, nem csorbulnak az Egyezmény 6. cikkében biztosított jogai (azonos álláspontot képviselt az EJEB a Gea Catalán v. Spain és a Salvador Torres v. Spain ügyekben).

A jelen ügy kapcsán rámutatott az EJEB arra, hogy a kérelmező számára már a tárgyalás kezdete óta ismertek voltak a jogi minősítés alapját képező tények, azt semmilyen új tényállási elemmel nem egészítette ki a másodfokú bíróság, vagyis a terheltnek előre kellett látnia a cselekmény jogi minősítése megváltoztatásának lehetőségét. A fellebbezési ülésen maga a védő is a cselekmény jogi minősítése megváltoztatását indítványozta. Tekintettel arra, hogy a vádon alapuló elsőfokú ítélet tényállása nem, kizárólag annak minősítése változott a másodfokú eljárásban, a terheltnek kellő ideje és lehetősége volt a védelemre való felkészülésre, az nem jelentett számára további terhet. Az EJEB elvetette a kérelmező azon hivatkozását, hogy nem tájékoztatták megfelelően az ellene felhozott vádak okáról és természetéről, vagyis nem állapította meg az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjának sérelmét.⁶¹

5.4. Eltérő jogi minősítés a tények lényegi változása mellett

5.4.1. *Penev v. Bulgaria*

A Penev v. Bulgaria ügyben született döntés alapját képező tényállás szerint a kérelmező a fizetéseképtelenné vált Plama olajfinomító részvénytársaság csődeljárás során kirendelt vagyonkezelője volt. A vád szerint a kérelmező azelőtt bízott meg egy ügyvédet a cég polgári peres eljárásban való képviselésére, hogy engedélyt kért volna a fizetéseképtelenségi bíróságtól a 150 ezer bolgár lej összegű munkadíj kifizetésére. Erre ráadásul azután került sor, hogy a kérelmező vagyonkezelői tisztysége az eredményes csődeljárást követően megszűnt. Ekként a kérelmező túllépte az ilyen tisztységből eredő, jogszabály által ráruházott jogkörét. A Pleveni Járásbíróság 2001. december 05-én a kérelmezőt 4 év börtönbüntetésre ítélte a vádban írt bűncselekmény miatt. A Pleveni Regionális Bíróság 2002. december 18-án az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. Indo-

⁶¹ Leka v. Albania, no. 60569/09., 2024. március 05-i ítélet.

kolásában kifejtette, hogy az ügyvéd megbízása teljes mértékben indokolatlan volt, hiszen annak tevékenysége az eljárás megszüntetésének indítványozásában merült ki, anélkül növelve a cég adóságállományát, hogy nyereséget hozott volna. Ezáltal a kérelmező vagyongazdálkodási jogait nem rendeltetésszerűen, hanem az ügyvédnél jelentkező vagyoni haszon érdekében, a cégnek kárt okozva gyakorolta. A kérelmező ugyancsak túlterjeszkedett hatáskörén, amikor az ügyvéd részére az utalást elindította.

A Legfelső Kasszációs Bíróság 2003. december 10-én meghozott ítéletével a kérelmezőt felmentette az ellene emelt vád alól, mivel jogkörének túllépését sem az ügyvédi megbízás, sem az utalás elindítása révén nem látta megállapíthatónak. Kiemelte továbbá, hogy a vádirati minősítésnek megfelelő, az 1968. évi büntető törvénykönyv (Btk.) 282. §-ában szabályozott hivatali visszaélés bűncselekménye az államhatalom megfelelő gyakorlásával szemben elkövetett cselekményeket hivatott büntetni, amelyhez képest a vádirat egy magáncég érdekeit sértő magatartást rótt fel a vádlottnak. A Legfelső Kasszációs Bíróság egyúttal arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmező magatartása a Btk. ezen másik törvényi tényállásába, a 220. § (1) bekezdése szerinti hűtlen kezelés bűntettébe beleillik, hiszen az általa képviselt cég érdekkörében szándékosan előnytelen szerződést kötött. A nemzeti jog szerint az ily módon hozott döntés az 1974. évi büntetőeljárás törvénykönyv (Be.) 285. § (1) bekezdése alapján eljárásjog-konform volt, mivel az eredeti vádat megalapozó körülményeken nyugodott, és a kérelmező ezek vonatkozásában az eljárás egésze során kifejthette védekezését. Erre tekintettel a kérelmezőt jogerősen 1 év szabadságvesztésre ítélte, amelynek végrehajtását felfüggesztette. A kérelmező az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésében és (3) bekezdés a) és b) pontjában írt jogainak sérelmére hivatkozott, mivel álláspontja szerint a Btk. 220. §-a szerinti váddal szemben nem volt lehetősége védekezésének kifejtésére, ugyanis a Legfelső Kasszációs Bíróság megváltoztatta a vád szerinti tények jogi minősítését.

Az ügy érdemét illetően az EJEB hangsúlyozta, hogy az ügyészség a Btk. 282. § (2) bekezdése szerinti bűncselekmény, hivatali visszaélés bűntette miatt kezdeményezte a kérelmező büntetőjogi felelősségre vonását, mivel a vád szerint túllépte a rá ruházott hatáskört. Az eljárás során egyáltalán nem merült fel arra vonatkozó vád, hogy szándékosan előnytelen szerződést kötött volna. Ebből adódóan a kérelmező nem lehetett tisztában azzal, hogy a Legfelső Kasszációs Bíróság eltérő alapokon nyugvó bűncselekményben állapítja meg a felelősségét. Rámutatott arra, hogy a bolgár jog szerint a vádlott terhére az eljárás különböző szakaszaiban megállapított bűncselekmények egymáshoz képest eltérőek voltak. A Btk. 282. § (2) bekezdése szerinti bűncselekmény esetén az ügyészségnek azt kell bizonyítania, hogy a terhelt megszegte vagy elmulasztotta teljesíteni kötelességeit, illetve túllépte jogkörét annak érdekében, hogy magának vagy harmadik személynek előnyt szerezzen vagy másoknak kárt okozzon, míg a Btk. 220. § (1) bekezdése szerinti bűncselekmény esetében azt, hogy szándékosan előnytelen szerződést kötött, amely alkalmas volt arra, hogy kárt okozzon az általa vezetett cégnek vagy szervezetnek.

Leszögezte az EJEB, hogy a vádlott terhére rótt tények jogi értékelése és minősítése megváltozott a rendkívüli jogorvoslati eljárásban, ekként nem osztotta a tagállami kormány azon álláspontját, hogy ennek a változásnak vajmi kevés jelentősége van. Hivatkozott e körben arra, hogy az Egyezmény kifejezetten úgy szól, hogy nem pusztán az ellene felhozott vádak okairól, hanem azok jogi minősítéséről is részletesen

tájékoztatni kell a terheltet. Mindebből következően a Legfelső Kasszációs Bíróságnak biztosítania kellett volna a kérelmező számára a lehetőséget, hogy az új jogi minősítéshez igazodóan kifejtse a váddal kapcsolatos álláspontját a napolást követő új meghallgatáson vagy írásban észrevételeket terjeszthessen elő. Erre tekintettel a vádlottat nem tájékoztatták részletesen az ellene felhozott vád okáról és természetéről, továbbá nem biztosították számára kellő időt és lehetőséget a védelemre való felkészüléshez, így végső soron sérült a tisztességes eljáráshoz való joga.

Az ügy érdeme szempontjából megjegyzendő, hogy az EJEB éppen a két törvényi tényállás eltérő elkövetési magatartásához igazodó életbeli jelenségek különbözőségére vezette vissza a tisztességes eljárás sérelmét, amelyhez képest végkövetkeztetésében csak a jogi minősítés változása ismeretének hiányát emelte ki. A minősítésváltozás azonban szükségképpen azon alapult, hogy a jogerős ítélet történeti tényállása oly mértékben változott, hogy az ekként már egy másik tényállás alá volt szubszumálható.⁶²

5.4.2. *Varela Geis v. Spain*

A Varela Geis v. Spain ügyben született ítélet alapját az a tényállás képezte, hogy a kérelmező a tulajdonában álló könyvkereskedésben többek között a holokausztról szóló könyvet is értékesített. A kérelmezővel szemben 1996. december 11-én népirtás miatt nyomozás indult a katalóniai ügyészség kérelmére, melynek keretében házkutatást tartottak nála. Az itt talált bizonyítékok alapján a büntető törvénykönyvről szóló 10/1995. törvény (Btk.) 607. § (2) bekezdése szerinti folytatólagosan, holokauszttagadás útján elkövetett népirtás (a továbbiakban holokauszttagadás), valamint a Btk. 510. § (1) bekezdése szerinti folytatólagosan elkövetett rasszista, antiszemita és más hasonló ideológiai indíttatású diszkriminációra, gyűlölködésre vagy erőszakra való felhívás (a továbbiakban antiszemita indíttatású diszkriminációra felhívás) miatt vádat emeltek vele szemben. Az 1998. november 16-án meghozott ítélet a kérelmezőt a Btk. 607. § (2) bekezdése szerinti folytatólagosan elkövetett holokauszttagadás miatt 2 év, valamint a Btk. 510. § (1) bekezdése szerinti folytatólagosan elkövetett antiszemita indíttatású diszkriminációra felhívás miatt 3 év börtönre és pénzbüntetésre ítélte. A bíróság a döntését arra alapozta, hogy a művek nagy része, amelyeket a házkutatás során találtak, a nemzeti-szocialista rendszert dicsőítette és a zsidók üldözését tagadta. A döntéssel szemben a kérelmező fellebbezéssel élt a tartományi bírósághoz. Eközben az alkotmánybíróság 2007. november 11-én megállapította a Btk. 607. § (2) bekezdésében szabályozott holokauszttagadás alkotmányellenességét. A 2008. január 11-én megtartott másodfokú tárgyaláson az ügyészség ejtette a holokauszttagadás vádját, és az eljárást csak az antiszemita indíttatású diszkriminációra felhívás miatt folytatta. A mellékmagánvádlók az eredeti vád fenntartása mellett érveltek,⁶³ elfogadva, hogy a holokauszt tagadása az alkotmánybíróság döntése értelmében nem büntetendő, azonban álláspontjuk szerint

⁶² Penev v. Bulgaria, no. 20494/04., 2010. január 07-i ítélet.

⁶³ A mellékmagánvád jogintézménye az ügyéssel együtt végzett vádképviseletet takarja. Közvádas ügyben az ügyész mellett – kiegészítő jelleggel – a sértett is részt vehet a vádképviselettel járó egyes jogok gyakorlásában. Kiss Anna: *A sértett szerepe a büntetőeljárásban*. Budapest, Országos Kriminológiai

a kérelmező magatartása megvalósította ugyanezen bűncselekmény másik fordulatát, nevezetesen a népirtás igazolását. A tartományi bíróság 2008. március 05-én meghozott ítéletével az elsőfokú döntést részben hatályon kívül helyezte, és a kérelmezőt felmentette az antiszemita indíttatású diszkriminációra felhívás vádja alól, egyúttal a Btk. 607. § (2) bekezdése szerinti népirtás igazolása miatt 7 hónap börtönbüntetésre ítélte. Kiemelte, hogy bár a holokauszt tagadásának büntetendősége alkotmányellenessé vált, az elsőfokú bíróság által megállapított gyanújelek elegendőek voltak arra, hogy azok alapján a kérelmezőt népirtás igazolása miatt elítéljék. Az eljárás érvénytelenítésére vonatkozó indítványt a tartományi bíróság 2008. május 8-án elutasította. A kérelmező alkotmányjogi panaszát 2009. április 22-én szintén elutasították.

A kérelmező arra hivatkozott, hogy a fellebbezési eljárásban olyan bűncselekmény miatt ítélték el, amely kapcsán vele szemben nem emeltek vádat, és az elsőfokú bíróság sem állapította meg emiatt a büntetőjogi felelősségét. A vádiratban ugyanis egyértelműen az szerepelt, hogy holokauszttagadással vádolják. Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság is arra alapította az ítéletét, hogy az egyik lefoglalt írásműben a holokausztot tagadták. A fellebbezésében előterjesztett védekezése éppen arra irányult, hogy ő személyében nem tagadta a holokausztot. Ebből következően nem volt lehetősége arra, hogy megfelelően felkészüljön egy másik tárgyra kiterjedő védekezésre. Ily módon a 6. cikk (1) bekezdésében és (3) bekezdés a) és b) pontjában foglalt joga sérült a tisztességes eljáráshoz és a védelemhez.

Az EJEB hangsúlyozta, hogy a 6. cikk (3) bekezdés a) pontja nagyfokú gondosságot követel meg a vádirat megírása során, mivel ez döntő jelentőséggel bír a büntetőeljárás szempontjából. A vádlott ugyanis ezen keresztül szerez hivatalos tudomást a vád ténybeli és jogi alapjairól. Rámutatott az EJEB arra, hogy amikor a vádiratban a népirtás bűncselekménye általános megfogalmazásban feltüntetésre került, a vádló csupán a holokauszttagadás releváns tényállási elemeit szerepeltette. A bizonyítási eljárást követően az ügyész a végindítványt a jogi minősítés megváltoztatása nélkül terjesztette elő. Erre tekintettel a kérelmezőt elsőfokon a Btk. 607. § (2) bekezdése szerinti holokauszttagadás és a Btk. 510. § (1) bekezdése szerinti antiszemita indíttatású diszkriminációra felhívás miatt mondták ki bűnösnek. A bíróság ítéletét arra alapozta, hogy a kérelmező olyan könyveket hozott forgalomba és értékesített, amely a zsidók második világháború alatti üldözését és elpusztítását tagadták. Miután az alkotmánybíróság alkotmányellenessé nyilvánította a népirtásnak a Btk. 607. § (2) bekezdésében szabályozott holokauszttagadás útján elkövetett fordulatát, az ügyészség ejtette az erre vonatkozó vádat. Az ügyészség ezen döntéséből értelemszerűen az következik, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nem tért el az alkotmánybíróság által tárgyalt esettől. Következésképpen, a kérelmező számára egyetlen pillanatig sem volt világos az, hogy végső soron a népirtás igazolásának elkövetési magatartását a terhére fogják róni. A spanyol kormány egyetlen olyan körülményt sem tudott igazolni, amely azt támasztotta volna alá, hogy a kérelmezőt a minősítés megváltozásáról a tartományi bíróság megfelelő módon tájékoztatta volna. Hangsúlyozta az EJEB, hogy a tartományi bíróság azon döntésében,

amellyel az alkotmánybírósághoz fordult előzetes kérdés megválaszolása végett, nem tett említést arról, hogy a kérelmező cselekvősége eltérően minősülhet. Az aktákból sem következik, hogy a tartományi bíróság vagy az ügyészség számolt volna azzal a lehetőséggel, hogy a kérelmező cselekvősége más jogi minősítés alá eshetne.

Az EJEB kiért arra is, hogy az eredeti vád, amely az érintett számára az eljárás kezdetén ismert volt, a népirtás igazolása tényállásának egyetlen alkotóelemét sem tartalmazta. Felhívta a figyelmet arra, hogy amikor a tartományi bíróság a tényállást törvényesen átminősítette, biztosítania kellett volna a vádlott számára, hogy ezzel kapcsolatban a védelemhez való jogát ténylegesen és hatékonyan, valamint idejében gyakorolni tudja. Ez jelen esetben nem teljesült, mert a kérelmező először a fellebbezési eljárásban hozott ítéletből, utólagosan értesült a jogi minősítés megváltozásáról. Ebből következően az EJEB arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmezőt cselekvősége jogi megítélésének változásáról, azaz arról, hogy az már ugyanazon bűncselekmény másik fordulatának, vagyis holokauszttagadás helyett népirtás igazolásának minősül, nem tájékoztatták. Tekintettel arra, hogy a vádiratnak döntő jelentősége van a büntető-eljárás lefolytatására, szükségképpen kellő gondosságot kell tanúsítani akkor, amikor a vádlottat az ellene felhozott vádokról tájékoztatják. Következésképpen az EJEB megállapította, hogy a spanyol kormány érvei nem elegendőek ahhoz, hogy bizonyítsák a 6. cikk (3) bekezdésében foglaltak betartását, ekként sérült a kérelmező 6. cikk (1) bekezdésében és (3) bekezdés a) és b) pontjában biztosított joga.⁶⁴

5.4.3. *Gelenidze v. Georgia*

A *Gelenidze v. Georgia* ügyben hozott ítélet alapját képező esetben a kérelmező bíróként dolgozott a Tskaltuboi Járásbíróságon. A 2005. október 26-án benyújtott vád szerint a kérelmező törvénytelen döntést hozott, mivel egy büntetőügyben tévesen határozta meg a szabadságvesztésből letöltendő időtartamot, amely által az elítélt az 1 év 10 nap tartamú börtönbüntetésből 15 nappal korábban szabadulhatott. A kérelmezőt 2006. augusztus 8-án – távollétében – a grúz büntető törvénykönyv (Btk.) 336. § (1) bekezdésébe ütköző törvénytelen ítélet vagy bírósági döntéshozatal büntette miatt 2 év börtönbüntetésre ítélték. A Kutaisi Fellebbviteli Bíróság 2006. november 30-án helybenhagyta az ítéletet, majd a Legfelső Bíróság 2007. július 11-én az ismételt fellebbezést, mint megengedhetlent elutasította. Mindeközben a grúz törvényhozás 2007. július 4-én megsemmisítette a büntetőjogi felelősség alapjául szolgáló, hivatkozott jogszabályhelyet.

A kérelmezőt 2009. július 27-én letartóztatták a Tbilisi Nemzetközi Repülőtéren, majd kérte, hogy a dekriminalizációra tekintettel helyezték hatályon kívül az ítéletet. Az ügyész a 2009. október 30-án megtartott meghallgatáson kérte, hogy a kérelmező cselekményét a bíróság minősítse a Btk. 332. §-ába ütköző hivatali visszaélésnek. Hangsúlyozta, hogy jöllehet a Btk. 336. §-át dekriminalizálták, a törvénytelen bírósági döntéshozatal nem veszített büntetőjogi természetéből és továbbra is veszélyes a társadalomra. A vádhatóság szerint a hivatalos személy általi hatalommal való visszaélés és

⁶⁴ Varela Geis v. Spain, no. 61005/09., 2013. március 05-i ítélet.

károkozás ezen bűncselekmény esetében szintén tetten érhető, és itt lényegében arról volt szó, hogy a speciális törvényi tényállás dekriminalizálásra került, a kérelmező cselekvősége mindazonáltal a tágabb törvényi tényállás keretei közé beleillik. Ezt az érvelést a Kutaisi Fellebbviteli Bíróság a magáévá tette, és elutasította a kérelmező fellebbezését azzal, hogy cselekményét a kiszabott büntetés változatlansága mellett hivatali visszaélésnek minősítette. A kérelmező törvénysértésre hivatkozással ismételt fellebbezett a következők miatt: 1.) a bíróságnak nem volt hatásköre átminősíteni a cselekményét, 2.) az ügyész az eljárás végstadiumában változtatta meg a minősítést, amellyel szemben nem volt érdemi lehetősége védekezni, 3.) olyan cselekmény miatt ítélték el, amelyet utóbb dekriminalizáltak. Fellebbezését a Legfelső Bíróság, mint be nem fogadhatót újfent elutasította.

A kérelmező elsődlegesen amiatt fordult az EJEB-hez, mivel álláspontja szerint az ügyészség és a bíróság önkényesen változtatott a minősítésen, másodlagosan sérelmezte, hogy nem biztosítottak számára megfelelő időt az új minősítés szerinti váddal szembeni védekezés előkészítésére. Az EJEB döntésében levezette, hogy a kérelmező cselekvőségének bíróság általi átminősítése alapvetően a vádon túlterjeszkedés következménye volt. Az ügyészség ugyanis amiatt indítványozta a kérelmező büntetőjogi felelősségre vonását, mert a vád szerint törvénytelen bírósági döntést hozott. Ehhez képest a Kutaisi Fellebbviteli Bíróság egyszerűen más tettel helyettesítette a kérelmező cselekvőségét. Kiemelte, hogy az eredeti vád szerinti bűncselekmény lényegadó tulajdonsága, hogy bármilyen helyteleníthető indok nélkül a bíróság törvénytelen döntést hoz, amelyhez képest a hivatali visszaélés éppen hogy ilyen indokot tételez fel. Rámutatott arra is az EJEB, hogy a Btk. 3. cikke a visszaható hatály alkalmazását dekriminalizáció esetén kifejezetten lehetővé teszi, míg az eljárási törvény 28. cikke jogkövetkezményként az eljárás kötelező megszüntetését társítja hozzá. Tisztességtelennek minősül tehát a fellebbviteli bíróság és a Legfelső Bíróság minderről hallgató döntése.

Ami a védelmi jogok korlátozott gyakorolhatóságát illeti, az EJEB azt állapította meg, hogy a kérelmező csak a fellebbviteli eljárásban tartott döntéshozatal előtti meghallgatáson szembesült a megváltozott vád tartalmával, amely kapcsán nem hívták fel a figyelmét a jogi minősítés (bíróság általi) megváltoztatásának a lehetőségére, továbbá az új vádra tekintettel a tárgyalás nem került elnapolásra, és a megváltozott vád megvitatása sem történt meg. Az EJEB rávilágított arra, hogy amennyiben a kérelmező ismerte volna cselekménye megváltozott jogi értékelését, más védekezést terjeszthetett volna elő. Következésképpen a fellebbviteli bíróság nem biztosította a kérelmezőnek azt a jogot, hogy a megváltozott vádhoz igazítsa a védekezését. A cselekmény fellebbviteli bíróság általi átminősítése önkényes és a fegyverek egyenlőségének elvébe ütköző volt, amelyet nem hozott helyre a Legfelső Bíróság fellebbezést elutasító határozata sem. Ekként az EJEB megállapította a 6. cikk (1) bekezdésének és (3) bekezdés a) és b) pontjának sérelmét.⁶⁵

⁶⁵ Gelenidze v. Georgia, no. 72916/10., 2019. november 07-i ítélet.

5.5. Eltérő jogi minősítés a tények pontosítása mellett

5.5.1. *Pérez Martínez v. Spain*

A Pérez Martínez v. Spain ügyben született döntés alapját képező tényállás szerint a kérelmező az Új Spanyol Kommunista Párt Főtitkára volt. A párt az „Október 1. Antifasiszta Ellenállási Csoport” (GRAPO), mint terrorista szervezet politikai megnyilvánulásaként működött. A közösség irányításáért a központi bizottság felelt, melynek feje a főtitkár volt, akinek a szervezet közössége engedelmeskedett. A vád szerint a kérelmezőt, mint a terrorista szervezet vezetőjét P. C. vállalkozó elrablásáért terhelte felelősség. Az elsőfokú bíróság (*Audiencia Nacional*) 2007. december 13. napján meghozott ítéletével a kérelmezőt bizonyítottság hiányában felmentette a büntető törvénykönyvről szóló 3096/1973. rendelet (régí Btk.) 483. §-a szerinti illegális fogvatartás vádjá aló, mivel annak ellenére, hogy a GRAPO központi vezetésének része volt, nem lehetett megállapítani, hogy döntést hozott vagy parancsot adott a tekintetben, hogy P. C.-t elrabolják. Tudata csak általánosságban fogta át az események alakulását, cselekvősege inkább passzív volt, a terv fejlődését és eredményét illetően várakozó jellegű.

A másodfokon eljáró Legfelső Törvényszék 2009. március 30-án meghozott ítéletében megerősítette, hogy nem lehetett következtetést levonni arra, hogy a kérelmező adott parancsot az emberrablás elkövetésére, vagy hogy abban bármilyen aktív tevékenységet fejtett volna ki. Mindazonáltal kiemelte, hogy a kérdéses bűncselekmény esetében semmi sem zárja ki a mulasztás útján való elkövetést. A törvényszék erre tekintettel 2009. január 13. napjáig határidőt biztosított a feleknek arra, hogy a büntető törvénykönyvről szóló 10/1995. törvény (Btk.) kedvezőbb, 11. §-ában szabályozott mulasztásos elkövetésre figyelemmel előterjeszthessék részletes álláspontjukat. A törvényszék értelmezésében a veszélyforrás feletti hatalomgyakorlás igazolásához, mint a mulasztás egyik immanens eleméhez elegendő, ha valaki egy ilyen szervezet irányítását magára vállalja anélkül, hogy a szervezet e jellegén változtatna, elfogadva ezáltal a benne rejlő veszélyekkel járó felelősség viselését.

Jóllehet az illegális fogvatartás bűncselekményének aktív módon elkövetése a vádlottnak nem volt felróható, a bizonyítási eljárás eredményéből kitűnően a sértett kiszabadítását nem adta parancsba, vagyis nem juttatta kifejezésre a fogvatartás befejezésére irányuló szándékát. A szándékosság fennállását a másodfokú bíróság egyértelműen megállapíthatónak tartotta, ismerve a vádlott szervezetben belüli pozícióját, az intézkedési lehetőségét, a fogvatartásra vonatkozó tudattartalmát és azt, hogy rendelkezésére álltak a fogvatartás megszüntetésére alkalmas eszközök. A kérelmező bűnösségét a Legfelső Törvényszék végül illegális fogvatartás bűncselekményének kísérletében állapította meg, és 7 év börtönbüntetésre, valamint a sértettek részére fizetendő kártérítésre ítélte. A kérelmező alkotmánybírósághoz benyújtott folyamodványát alkotmányossági probléma felmerülésének hiányában 2009. november 10-én befogadhatatlannak nyilvánították.

Jelen esetben az EJEB azt állapította meg, mint ahogy azt már a Legfelső Törvényszék is hangsúlyozta, hogy a mulasztással megvalósuló felelősség eshetősége impliciten a vádiratban is felmerült a régi Btk. 483. §-ára hivatkozással, előirányozva az illegális fogvatartás mulasztással megvalósuló esetét. Másrészt a nyomozati iratból az is kide-

rült, hogy a kihallgatások során számos kérdést tettek fel abban a tárgykörben, hogy miért maradt el a sértett kiszabadítása. Az EJEB rámutatott továbbá arra, hogy a Legfelső Törvényszék szintén számításba vette, hogy az elsőfokú bíróság által megállapított tényekből arra lehet következtetni, hogy a kérelmező a cselekményt mulasztással követte el. Ezért is biztosított a feleknek időt arra, hogy ezen kérdést érintően, valamint a Btk. 11. §-ának alkalmazhatóságával, mint kedvezőbb rendelkezéssel kapcsolatban az álláspontjukat írásban kifejhessék. Mindkét fél élt ezzel a lehetőséggel. Az EJEB végző soron azt a következtetést vonta le, hogy a kérelmezőnek megvolt a lehetősége arra, hogy a törvényszék előtt ténylegesen és hatékonyan gyakorolja a védelemhez fűződő jogát a mulasztással elkövetett bűncselekményként értékelendő tények jogi minősítése tekintetében (*Varela Geis v. Spain*). Mindezekre tekintettel az EJEB nem látta megállapíthatónak a vádelv és a 6. cikk (1) bekezdésében és a (3) bekezdés a) és b) pontjában biztosított jogok sérelmét.⁶⁶

5.5.2. *Mulosmani v. Albania és Haxhia v. Albania kapcsolódó ügyek*

A *Mulosmani v. Albania* ügyben meghozott ítéletben megállapított tényállás szerint a kérelmező 1998. szeptember 12-én 9 óra 15 perckor F. H. nevű társával szándékegyességben lelőtte az ellenzéki Demokrata Párt parlamenti képviselőjét és annak testőrt, továbbá egy másik testőrt súlyosan megsebesített. A kerületi bíróság 2002. április 29-én meghozott ítéletében, az eredeti vád szerinti (politikai státuszon alapuló) minősítést megváltoztatva, bűnösnek mondta ki a kérelmezőt, mint szervezőt és végrehajtót – a 2001. január 24. napján hatályba lépett módosításra figyelemmel – a büntető törvénykönyvről szóló 1995. január 27-én meghozott 7895. számú törvény (Btk.) 78. § (2) bekezdése szerinti társtettesként, előre kitervelten és bosszúból elkövetett emberölés büntetében, valamint társtettesként, előre kitervelten elkövetett emberölés büntetében és ezen bűncselekmény kísérletében. A bíróság álláspontja szerint – az ügyészség végindítványában elhangzott vádmódosítással egyezően – a bosszúra az szolgáltatott okot, hogy a kérelmező tettetársának, F. H.-nak a feltételezése szerint a parlamenti képviselő szerepet játszott a testvére 1998. január 5-én bekövetkezett halálában. A kérelmezőt baráti és családi kapcsolatokon alapuló elköteleződése indította a bűncselekmény kivitelezésének megszervezésére és az abban való közreműködésre. A bíróság tehát nem a vádiratban megjelölt politikai indokot – nevezetesen, hogy az elhunyt képviselő egy rendőr meggyilkolásával vádolta F. H.-t egy parlamenti ülésen – látta a bűncselekmény motívumának, hanem az említett bosszúvágy kiteljesítése iránti igényt.

A másodfokú bíróság 2002. július 09-én helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét, amellyel szemben a kérelmező felülvizsgálattal élt, részben arra hivatkozva, hogy az eljáró bíróságok nem voltak jogosultak a vád átminősítésére, mivel az ügyész előjoga lehetett volna. A jogerős ítéletet 2003. február 14-én a Legfelső Bíróság is hatályában tartotta, és a jogi minősítés megváltoztatása kapcsán kitért arra, hogy az a 2002. június 13-án hatályba lépett törvényi rendelkezésnek, a büntetőeljárás törvény 375.

⁶⁶ Pérez Martínez v. Spain, no. 26023/10., 2016. február 23-i ítélet.

cikkének mindenben megfelelt. Az Alkotmánybíróság 2003. július 09-én meghozott határozatában a tisztességes eljárás sérelmét nem látta megállapíthatónak.

Az EJEB kiemelte, hogy a kérelmező már a fellebbezésében is sérelmezte cselekménye átminősítését, melyet követően a másodfokú bíróság a fellebbezés elutasítását keltezőképpen megindokolta. A Legfelső Bíróság ugyancsak megvizsgálta a jogi minősítés megváltoztatásának lehetőségét vitató vádlotti érvelést, és azt, mint kompetens szerv, szintén elutasította. Mindebből következően az EJEB arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eljárás iratanyaga, különösen az ügyészi végindítványban tett vádváltoztatás alapján a kérelmezőnek számolnia kellett a jogi minősítés megváltoztatásának lehetőségével. Emellett megállapította, hogy a vádlott védekezésének előkészítésére megfelelő idővel és lehetőséggel is rendelkezett, hiszen két jogorvoslati fórumon ténylegesen előadta a megváltozott jogi minősítést érintő álláspontját. Az, hogy érvelése végül nem került elfogadásra, nem jelenti azt, hogy az elsőfokú eljárás esetleges hibái egyébként nem voltak orvosolhatóak (az ítélethozatal előtt valóban nem fejthette ki a megváltozott jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontját). Ebből adódóan a 6. cikk (3) bekezdés a) pontjának sérelmét az EJEB nem állapította meg, és a kérelmező további érveinek elutasítása okán az eljárás tisztességességét összességében megtartottnak ítélte.⁶⁷

A fenti tényálláshoz kapcsolódó, részesi magatartást kifejtő kérelmező párhuzamos kérelme alapján indult Haxhia v. Albania ügyben az EJEB azonos napon hirdetett ítéletet. A döntés egyező indokok alapján minősítette a vádtól eltérően az ismertett elkövetési magatartáshoz nyújtott bűnsegédi bűnrészességet társtettesként, előre kitervelten és bosszúból elkövetett emberölés büntetében, valamint társtettesként, előre kitervelten elkövetett emberölés büntetében és ezen bűncselekmény kísérletében való közreműködésnek. Az elsőfokú ítéletben rögzített tényállás szerint a kérelmező az ölési cselekményt végrehajtó társait azok gépjárművel való elkísérésével és jelenlétével segítette a bűncselekmény elkövetésében, mely tevőlegesen magatartást a bíróság a vádirati minősítéstől eltérően értékelt, és politikai indíttatásból elkövetett helyett bosszú által vezéreltnek tekintett.

Az EJEB a minősítés megváltoztatását érintő kifogást illetően elsőként általánosságban hívta fel a figyelmet az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdésében deklarált, a vád megismerésére vonatkozó jog körében érvényesülő gyakorlatra, illetve kiemelte, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog nem sérül, ha a terheltnek a jogorvoslati eljárásban megfelelő lehetősége volt ezen a téren védekezése kifejtésére. Ezt jelen esetben megállapíthatónak látta, különös tekintettel arra, hogy a kérelmező fellebbezését részben erre alapította, melyet a másodfokú bíróság megvizsgált és kellő indokát adta az elutasításnak. Megemlítette továbbá, hogy a kérelmező az ügyészség végindítványában eszközölt eltérő minősítésre tekintettel számolhatott is azzal, hogy a bíróság a vádmódosításnak megfelelő döntést fog hozni, ekként elutasította a kérelmező 6. cikk (3) bekezdés a) pontjának sérelmére alapított kifogását.⁶⁸

⁶⁷ Mulosmani v. Albania, no. 29864/03., 2013. október 8-i ítélet.

⁶⁸ Haxhia v. Albania, no. 29861/03., 2013. október 08-i ítélet.

6. Összegző következtetések

Az Egyezmény váddal kapcsolatos tájékoztatásra vonatkozó 6. cikk (3) bekezdésének a) és b) pontjában lefektetett elvárások a terhelt tényleges védekezési lehetőségének megteremtése érdekében rögzítik a tisztességes eljárás minimumstandardjait. A vád okainak feltüntetése (a vád tárgyát képező cselekmény leírása) és természete mibenlétének megjelölése (jogi minősítés meghatározása) minden esetben a tisztességes eljárás alapfeltétele. Egyértelműen a vádon túlterjeszkedés tilalmának megszegéseként értékelendő és egyezményesértést előidéző joghelyzetet teremt az, ha a vádban írt, valamint az ítéleti minősítés szerinti cselekmény lényegalkotó tényállási elemei egymástól eltérnek, és a terheltnek nem volt lehetősége az új minősítés szerinti cselekményt illetően a védekezése előadására (Penev v. Bulgaria, Varela Geis v. Spain, Gelenidze v. Georgia ügyek).

A változatlan vagy pontosított tényállás melletti tájékoztatási kötelezettség ingadozónak ítélt gyakorlata 2009. évtől kezdődően szintén a mindenkori jogi minősítés megismerhetővé tételének kívánalma, ekként a legális tettefogalom felé tolódott el (Zhupnik v. Ukraine, Pérez Martínez v. Spain, Mulosmani v. Albania, Haxhia v. Albania ügyek). A tények változásától vagy változatlanságától függetlenül követendő eljárásnak az EJEB alapvetően azt tekintette, hogy a bíróság az aktuális jogi minősítésről az ügydöntő határozat meghozatalát megelőzően tájékoztassa a terheltet, biztosítva ezáltal a jogot, hogy az új állásponthoz igazodóan kellő időben és teljeskörűen kifejthesse védekezését. A tisztességes eljárás követelményét az emberi jogi fórum mindazonáltal akkor is megtartottnak ítélte, ha a terheltnek az eltérő jogi alapokon nyugvó döntéssel kapcsolatos álláspontja kifejtésére legalább a jogorvoslati eljárás során lehetősége volt vagy lett volna.

A legutóbb – 2024. március 05. napján – közzétett Leka v. Albania ügyben kihirdetett ítélet ugyanakkor újfent a tények és azok változása ismeretének meghatározó funkciójára hívta fel a figyelmet, csökkentve a jogi minősítés markáns szerepét az eljárás tisztességes voltának megítélése körében. Ezen ügyben az EJEB – a tényállás lényegalkotó elemeinek változása hiányában – kulcsfontosságúnak, egyben elegendőnek tartotta az eljárás tisztességes voltának megállapításához, ha a terhelt számára biztosított a vád szerinti jogi minősítéshez igazodó tények teljeskörű és részletes megismerésének joga, amennyiben az eljárási cselekmények nyomon követése révén számolni tud a minősítés esetleges megváltoztatásával. Ennek tükrében a döntés a lényegadó tényállási elemek ismeretére és változatlanságára helyezte a hangsúlyt (hosszú idő után ismétleten a vád tárgyának materiális megközelítését alkalmazva). Ezt meghaladóan a tett más tettel való helyettesítést, azaz a tettazonosság követelményének abszolút megsértését egyértelműen tilalmazott eljárásjogi megoldásként értékelte.

Összegzés gyanánt elmondható, hogy az EJEB gyakorlatában – legújabb ítéletének meghozataláig – egységesedő irányvonal rajzolódott ki az aktuális jogi minősítés ismeretének javára. A legfrissebb döntés értelmében ugyanakkor – a tényállás érdemi módosulása hiányában – az eljáró bíró egyezménykonform módon, a jogi álláspontjáról való folyamatos tájékoztatás nélkül is eltérhet ügydöntő határozatában a vádirati minősítéstől. Az, hogy a Leka v. Albania döntésben adott iránymutatás egyedinek számít-e, vagy az képes lesz a strasbourgi emberi jogi ítélkezésben állandó gyakorlatot teremteni, illetve ennek milyen kihatása lehet a nemzeti jogalkalmazásra, az elkövetkező

évek EJEB esetjogában és a hazai joggyakorlat tapasztalatainak fényében fog megmutatkozni. Az egyezményszöveget kitöltő egységes gyakorlat kialakítása azonban maga is olyan kíváncsi, amely függetlenül attól, hogy az EJEB végül hol húzza meg a vád tartalmáról való tájékoztatási kötelezettség határait, mindenképpen a tisztességes eljárást biztosító garanciák kiteljesedésének az irányába hathat.

A hazai jogalkalmazás számára eljárási törvényünk – összhangban a magyar érintettségű ügyekben megfogalmazott elvárásokkal – biztosítja a szükséges eljárási eszközt a vád jogi minősítésétől eltérő bírói álláspont kommunikálására. Amennyiben ugyanis a bíróság szerint helye van a vádtól eltérő jogi minősítés megállapításának, a tárgyalás előkészítésétől kezdve (Be. 495. § (1) bekezdés) egészen az ügydöntő határozat meghozataláig (Be. 548. §) végzésével tudja a feleket erről tájékoztatni. Kérdéses azonban, hogy az elsőfokú ítélkezés ezirányú tevékenységét mennyire képes motiválni az, hogy az EJEB azt is elfogadhatónak tartja, ha a védelemnek legalább a jogorvoslati eljárás keretében megvolt a lehetősége a megváltozott jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontjának kifejtésére. Elvonatkoztatva az iménti teoretikus kérdéstől, a tisztességes eljárás követelményének egyértelműen az felel meg, ha az eljáró bíró – az erre alapot adó ok észlelésekor – a lehető leghamarabb végzést hoz a vádtól eltérő jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontjáról. Ezzel nemcsak azt előzi meg, hogy a vádlott és a védő az ítélelhirdetéskor szembesüljön ennek a tényével, hanem a védelem hatékonyságát növelve, megfelelő időt és teret is biztosít a védekezés sarokpontjainak eredményesebb kidolgozására.

